

La energia nuclear civil, tan perillosa como la militar: 1

Garonya, Fukushima, i la qüestió militar - nuclear

El 19 de maig, en plena campanya de eleccions europees, saltava la noticia: el president de ENDESA anunciava que NUCLENOR, l'empresa conjunta d'ENDESA i IBERDROLA que gestiona la central nuclear de Garoña, demanaria la seva reobertura en el mes de juliol **[1]**. ENDESA, filial del grup energètic ENEL amb seu en Itàlia **[2]**, donava un pas coherent amb la política dissenyada per el "lobby" nuclear **[3]**.

Garoña, que va entrar en funcionament en 1970, ha resultat ser un indicador bastant fiable del nivell de submissió que els qui governen mostren davant els interessos dels qui manen. Des de que las grans elèctriques tenen en el govern del PP un complaent protector dels seus interessos és normal, donada la cobdícia il·limitada de les tals empreses, que després d'obtenir vist-i-plau legislatiu a totes les seves reivindicacions en l'àmbit de les energies renovables, s'apliquin ara a aprofitar la loquacitat del PP para reforçar encara més el seu domini **[4]**.

Convé recordar que el govern de Rodríguez Zapatero va anunciar el tancament de Garoña en 2009 i que el PP va fer de l'assumpte bandera de diferenciació política; lògicament, el govern PSOE no va trigar massa en desdir-se i fer marxa enrere, el que va aixecar la retòrica pro-nuclear del PP a nous límits, amb la conseqüent riulla de quins manen en temes energètics.

Tancar Garoña, una nuclear amb més de 40 anys de funcionament, es quelcom tan lògic des del punt de vista de la seguretat, la salut i l'economia que no hauria de generar debat. El precari estat de la coneguda como "central de las mil i una esquerdes" s'ha detallat en múltiples informes del moviment ecologista **[5]**; qualsevol persona amb un mínim de sensibilitat davant el futur, respecte per la vida i la salut, i prudència davant el perill, hauria d'assumir el tancament sense problemes. Però ni lògica ni racionalitat són paraules que tinguin cabuda en l'energia nuclear, i molt menys des que es va iniciar la catàstrofe de Fukushima.

Un dels eixos d'actuació de l'ofensiva de propaganda **[6]** iniciada en 2001 pel "lobby" nuclear va ser allargar al màxim el funcionament de les centrals, defensant períodes de 60, i fins i tot de 80 anys **[7]** continuats. Fins al Japó, un país submergit en una catàstrofe nuclear les conseqüències de la qual es mantenen acuradament amagades, s'han fet suggeriments en el mateix sentit **[8]**. El caso de Garoña constitueix, doncs, un "repte" a superar per a que la política de allargament s'imposi. Vist en perspectiva, " l'assumpte Garoña" va molt més enllà de maniobres i contramaniobres entre el ministro Soria i el senyor Borja Prado, o de rumors i desmentits de despatx tan valorats per experts i analistes.

A tres anys d'iniciada la catàstrofe podem comprovar que Fukushima ha suposat un aplaçament de l'estratègia global del "renaixement nuclear"; que s'hagi substituït la retòrica del "debat" per la consigna del silenci (gairebé) total sobre la energia nuclear civil i les seves implicacions constitueix la millor prova de la voluntat dels seus promotors de no cedir. Mentre circulen documents i anàlisis de tota mena, fonamentalment de tipus econòmic, que proclamen la seva decadència irreversible o que la donen per liquidada, el "lobby" nuclear es limita a guanyar temps. Saben que mentre que el debat sobre el futur de l'energia nuclear es mantingui en termes econòmics abstractes, les destruccions que causa en el present passaran convenientment desapercibudes.

Ara, més que mai, convé incidir en aquells temes que el "lobby" va vetar de la seva triomfant proposta de "debat" fa més de 10 anys; d'ells, el de la vinculació entre la energia nuclear civil i la seves aplicacions militars ocupa el primer lloc. i encara que sembli que el vincle entre una central deteriorada como Garoña i l'armament és quelcom exagerat, no és així; existeix una aplicació militar que connecta directament el funcionament dels reactors que subministren la escassa quota d'electricitat que les nuclears aporten a nivell mundial i els interessos d'una industria militar que se'ns presenta com a peça clau d'un futur ple d'amenaques totalitàries, accions bèl·liques "preventives", intervencions "humanitàries" i "oposicions democràtiques" proveïdes d'armament pesat: l'ús del urani empobrit per fabricar munició "convencional".

L'urani empobrit (en endavant UE, encara que més conegut per la seva denominació en anglès: DU, Depleted Uranium) és un residu de la fabricació del combustible nuclear amb el que funcionen les centrals; es tracta del isòtop 238 (U238), el més abundant en el mineral d'urani que cal separar del isòtop 235 (U235, el urani aprofitable) per la seva dificultat de fissió. Resulta, doncs, inútil com a combustible; el U238 posseeix una alta densitat i emet partícules de radiació alfa de baixa penetració, però altament tòxiques i molt perilloses si s'ingereixen o s'inhalen.

El UE presenta un problema: emmagatzemar-lo en estat líquid té un cost econòmic i logístic elevat, per això les plantes de fabricació de combustible nuclear el converteixen en metall i ho ofereixen de forma gratuïta, o quasi gratuïta **[9]**, a les empreses metal·lúrgiques. I resulta que, excepte per a unes poques aplicacions civils en aeronàutica, són les indústries d'armament les que, aprofitant la seva alta densitat, el fan servir per fabricar projectils de penetració en blindatges de carros de combat o fortificacions; i com que a més té una gran facilitat per incendiar-se en impactar, presenta "l'avantatge" afegida de que pot calcinar a les persones que es trobin dins de l'objectiu atacat.

La explosió del projectil i incendi immediat provoquen un efecte aerosol que dispersa milions de partícules radioactives i tòxiques en l'entorn en forma de pols, contaminant el medi i afectant als soldats (els que el fan servir i els que el pateixen), però sobretot a la població civil. Com que té un període de semidesintegració de 4.500 milions d'anys els seus efectes són duradors, per això s'han detectat desenes de milers de casos de persones amb greus problemes de salut i nens i nenes amb deformacions de naixement, en los llocs en que s'ha utilitzat i també en els països als que han retornat els soldats en acabar la seva participació en la corresponent guerra **[10]**.

Los projectils de UE han estat usats per les tropes d'Estats Units i Regne Unit en la Guerra del Golfo (1991), en els bombardejos de Bòsnia, Servia i Kosovo (1992 a 1995), i en la Guerra d'Irak (2003). A pesar de la negativa dels governs a informar es sospita que es van fer servir també en l'Afganistan en 2001, i que es continuen usant actualment **[11]**; un altre focus de contaminació radioactiva són els territoris ocupats per Israel, especialment la Franja de Gasa **[12]** en 2012. De la dimensió del problema dona una idea el que sols en Irak es reconeixin 350 llocs contaminats amb radiació per UE **[13]**.

Donat que no es poden considerar armes nuclears en sentit estricte, la situació legal dels projectils d'urani empobrit és un tema que provoca interessades i prolixes controvèrsies en les institucions internacionals, la prohibició del seu ús, al marge de l'abast real que pugui tenir la mesura, s'enfronta a nombrosos obstacles jurídics **[14]**.

Amb el que tornem a enllaçar amb Garoña. Malgrat el seu caràcter insignificant com a central elèctrica, tan solo té 466 Megavats de potència, podem valorar la seva aportació militar fent un càlcul prudent.

Garoña ha consumit en els seus 41 anys de funcionament unes 447 tones de combustible nuclear, bàsicament òxid d'urani. Si considerem que per produir aquest òxid s'ha necessitat augmentar ("enriquir") la concentració de 4.726 tones d'un compost anomenat hexafluorur d'urani, que en el procés ha deixat un residu de 4.137 tones d'urani empobrit, es comprovarà que Garoña ha contribuït a la indústria militar amb un 87,5% del material empleat en la fabricació del seu combustible **[15]**.

Es pot fer una aproximació més ajustada al pes d'aquest factor militar realitzant el mateix càlcul per a Ascó, Vandellòs, Cofrents, Trillo i Almaraz, per als 7 reactors que funcionen en Espanya, o per als més de 430 que funcionen en el món. Quina és la seva aportació militar? No resulta sorprenent que el "lobby" nuclear ordeni mantenir aquest aspecte de l'energia nuclear fora del "debat".

Quan analistes i experts disserten sobre el futur, o no futur, de l'energia nuclear, de quins horrors presents aparten la mirada? En una data tan llunyana com el 2003, es calculava que existien 1.720.000 tones d'urani empobrit emmagatzemades en las plants de fabricació de

combustible del món, disposades per al seu ús militar **[16]**.

Tornant al cas de Garoña, l'anunci de la seva reobertura obliga a realitzar una breu reflexió sobre el context social i les seves implicacions.

NUCLENOR va decidir unilateralment tancar Garonya al desembre de 2012, al setembre del mateix any havia deixat expirar el termini legal per a sol·licitar la pròrroga de funcionament més enllà del 2013; la decisió es va fer pública en el marc d'una complexa negociació entre el govern del PP i les principals companyies elèctriques per fixar els marges de beneficis i impostos de les diferents tecnologies de generació d'electricitat, i sempre es va considerar com una mesura de pressió.

El 9 de setembre de 2012 es va realitzar la 33ª edició de la Marxa contra Garoña, en la que es va brindar pel tancament definitiu de la central; el comunicat oficial, malgrat reconèixer que el tancament no estava decidit, no entrava a fons en les implicacions del manteniment de la política dissenyada des del "lobby" nuclear, situant el debat sobre Garoña en el context del manteniment de les nuclears de l'Estat **[17]**.

El 7 de juliol de 2013, ja conegut el tancament oficial, se convocava la que se considerava "última" Marxa contra Garoña, el tancament es donava per segur, malgrat que els rumors sobre les maniobres entre l'empresa i els polítics continuaven **[18]**. En la convocatòria **[19]** no es realitzava cap valoració crítica del fet que les dues centrals nuclears que han tancat en Espanya ho han fet per voluntat dels seus propietaris i no per pressió social, malgrat el rebuig majoritari que l'energia nuclear provoca. Davant la persistència en l'estratègia del "lobby" nuclear es preferia mirar cap a un altre costat.

L'anunci de la reobertura de Garoña, independentment de que finalment es porti o no a termini, suposa un seriós toc d'atenció sobre la necessitat d'afinar més en l'anàlisi de la política energètica, especialment de la nuclear; un toc dirigit a totes aquelles persones que ens sentim afectades per la cadena de horrors que la tal energia provoca en el dia a dia.

Notes:

[1] Ver http://www.eldiario.es/norte/euskadi/Garona-Burgos-nuclear-Endesa-Nuclenor-Iberdrola_0_261774370.html

[2] Detalls en <http://www.endesa.com/es/conoceendesa/nuestraestrategia/GrupoEnel>

[3] Es coneix com "lobby" nuclear al conjunt de companyies elèctriques, bancs, estaments universitaris i grups de pressió social i mediàtics que defensen l'ús de l'energia nuclear. Sobre ells i l'ofensiva del "renaixement" nuclear veure <http://www.sirenovablesnuclearno.org/zportada/vocabulari.html#lobbycast>

[4] Ver http://www.eldiario.es/economia/electricas-reformas-Gobierno-reabrir-Garona_0_262124619.html, i <http://www.elcomercio.es/20091007/economia/rajoy-gobierno-partido-popular-20091007.html>

[5] Un exemple http://www.ecologistasenaccion.org/article.php3?id_article=554

[6] Veure <http://www.sirenovablesnuclearno.org/nuclear/nuclearcat/renaixementnuclear.html#CAST>

[7] sobre la voluntat d'ampliar el funcionament a 60 u 80 anys veure <http://www.europapress.es/sociedad/medio-ambient-00647/noticia-industria-nuclear-quiére-prolongar-60-anos-vida-centrales-20120316184541.html> i <http://revista.consumer.es/web/es/20110501/entrevista/75969.php>

[8] Japó augmentarà el funcionament de les seves centrals nuclears fins als seixanta anys.

http://sociedad.elpais.com/sociedad/2012/01/18/actualidad/1326889077_131109.html

[9] Ver http://es.wikipedia.org/wiki/Uranio_empobrecido

[10] Ver <http://childvictimsofwar.org.uk/get-informed/uranium-weapons/>

[11] Ver <http://www.bandepleteduranium.org/en/overview> , la majoria de les informacions corresponen a la pàgina web de la International Coalition to Ban Uranium Weapons (ICBUW). El curt d'animació "When the Dust Settles" (Quan la pols s'assenta) visible en <http://www.youtube.com/watch?v=UIGPtBX0IRY&list=UUqjdQIjFEoKzia3ImKU3t2A>, de la ICBUW i IKV Pax Christi, ofereix un resum dels efectes socials i ambientals de l'ús d'aquesta munició.

[12] Ver <http://www.infowars.com/israel-used-depleted-uranium-munitions-during-gaza-offensive/> el mapa de víctimes més ampli (encara que més antic, 2002) en <http://prop1.org/2000/du/du.htm>

[13] Veure <http://www.bandepleteduranium.org/en/us-to-demil-78000-du-tank-rounds>

[14] Es pot veure un bon resum de la situació legal en la pàgina divulgativa http://es.wikiversity.org/wiki/Aplicaciones_militares_del_uranio_empobrecido#Estatus_legal_de_l_Uranio_empobrecido que, a més conté una interessant informació general.

[15] Les dades resulten de la investigació d'Ecologistes en Acció <http://www.ecologistasenaccion.org/article24713.html>, combinada amb la informació que proporcionen les calculadores del WISE <http://www.wise-uranium.org/nfcm.html> en tot el procés s'ha mantingut un criteri de prudència en la estimació de las xifres.

[16] Ver http://es.wikipedia.org/wiki/Uranio_empobrecido

[17] Ver <http://ibertrola.blogspot.com.es/2012/09/comunicado-final-de-la-marcha-contra.html>

[18] Un exemple http://www.huffingtonpost.es/2013/07/06/cierre-de-garona_n_3554073.html

[19] Ver <http://www.kaosenlared.net/territorios/t2/internacional/item/61983-7-de-julio-de-2013-%C3%BAltima-marcha-contra-garo%C3%B1a.html>

Miguel Muñiz és membre de Tanquem Les Nuclears – 100%EER, i manté la pàgina de divulgació energètica <http://www.sirenovablesnuclearno.org/>